మండూక పరిష్కారమార్గమా ?

సాయంకాలం ఆరుగంటలవేళ - శివరామ్ చెరువుఒడ్డున-ఒక రాతిమీద కూర్చుని-చెరువులో తలలూపుతున్న తెల్లటి తామరపూలను తదేక దృష్టితో చూస్తున్నాడు. ఆ దృశ్యం మొకప్పుడు అతడికి ఉత్సాహాన్ని కలిగించేది. ఎన్నో తీయటి కలలకు ఆస్కారమయ్యేది.

కాని ఇప్పుడో?

అతడి గుండెలోని విషాదాన్ని కళ్లల్లోకి తెప్పిస్తోంది.

శివరామ్ ఒక చిన్నరాయిని చెరువులోకి విసిరాడు. రాయి నీటిలోకి దిగిపోతూ చిన్న సుడిగుండాన్నీ, దాని చుట్టూ అలలనూ సృష్టించింది. మరి కాసేపటికి ఆ అలలు అంతరించిపోయి, నీరు ఎప్పటిలా నిశ్చలంగా ప్రవహించటం చూశాడు.

ఈసారి మరొక పెద్దరాయిని విసిరి చూశాడు. అది నీటిలోకి దిగిపోతూ మరింత పెద్ద సుడిగుండాన్నీ పెద్ద వలయాకారంలో అలలనూ సృష్టించి చాలాసేపు నీటిలో సంచలనాన్ని కలిగించింది.

అతడు మరొకరాయి విసరబోతుండగా ఒక బలమైన చెయ్యి బుజమ్మీద పడ్డది. ఆ చేతిమీద తన చేతినుంచి వెనక్కు తిరిగి చూశాడు శివరామ్.

''రాంబాబూ ఎప్పుడొచ్చావు? ఎంతకాలమయిందిరా నిన్ను చూసి?''పక్కన కూర్చోబెట్టుకున్నాడు.

''నేనీ ఊరువచ్చి ఆరు నెలలయింది. కాని వచ్చినప్పటినుంచీ టూరు ప్రోగ్రాములతో సరిపోయింది. ఇంకా కుటుంబాన్ని తీసుకురాలేదు. ఇప్పుడిప్పుడే ఇళ్ళుచూడటం మొదలు పెట్టాను. అది సరేగాని-నీవిక్కడున్నావేం? సెలవుమీద ఉన్నావా?''

''దీర్ఘకాలపు సెలవుమీద ఉన్నాను.''

''ఎందుకు? ఏమవసరం వచ్చింది? మా వదినెగారెక్కడున్నారు?''

"వదినెగారా? ఆమె ఎక్కడున్నదో తెలియదు. నీకు తెలుసుగా? అప్పుడు ఆమెకు ట్రాన్స్ఫర్ వచ్చింది. మార్చటానికి ఎంతో ప్రయత్నించాము. కాలేదు. నేను కూడా వెళ్ళి ఇల్లుకుదిర్చివచ్చాను. వచ్చిన మూడోనాడే నన్ను మా ఇంటిలిజన్సు డిపార్టుమెంట్ వారు అండమాన్స్ వెళ్ళమన్నారు. సంధ్యకు ఉత్తరంరాస్తూ-నేను త్వరలోనే సెలవు పెట్టివస్తానని పురిటిసమయానికి తన దగ్గరే ఉంటాననీ తెలిపాను. కాని-కాని-నాకు సెలవు దొరకలేదు. నేను సంధ్యకు రాసిన ఉత్తరాలు తిరిగివచ్చాయి. స్నేహితులకూ ఆమె ఆఫీసర్ కూ జాబులురాశాను. స్నేహితులకు ఆమె ఎక్కడున్నదీ తెలియలేదు. ఆఫీసరు ఆమె అక్కడినుంచి ట్రాన్స్ఫరు చేయించుకున్నదని తను కొత్తగా వచ్చాననీ రాశాడు. నేను మా ఆఫీసరుతో నా సంగతంతా చెప్పి మళ్ళీ అక్కడినుంచి ట్రాన్స్ఫరు చేయించుకునేసరికి ఎనిమిదేళ్ళు పట్టింది. అండమాన్స్ కు వెళ్ళటానికి ఎవరూ అంతగా ఇష్టపడరు. అందుకని ఇంత ఆలస్యమైంది. వచ్చినప్పటినుంచీ ఎక్కేరైలు - దిగేరైలు సంధ్య విషయం తెలియటంలేదు. నన్నుగురించి ఏమనుకుంటున్నదో? ఎక్కడుందో తెలియదు. ఈ తిరగటాలతో నా కాలు మడమదగ్గర ఫ్రాక్చరయింది. దానికి అపరేషన్-వైద్యము జరిగింది. కాని బాగా నడవలేను."

''అందుకే ఈ చెరువుఒడ్డున కూర్చున్నావా? నేను చాలా సేపటినుంచీ నీ వెనక నిలబడిచూస్తున్నాను. నీ మనసెక్కడో ఉన్నదనీ, నీవు ఏ కారణంచేతనో సర్వమూ పోగొట్టుకున్నవాడిలా కనబడ్డావు. నీళ్ళల్లోరాళ్ళువేసి నీటివంక చూస్తున్నావు. ఏం కనిపెట్టావు?''

''అయ్యగారూ చీకటయిందని నాయన చెప్పిరమ్మన్నాడు'' ఒక పిల్లవాడు వచ్చి శివరామ్ ఎదుట నిలబడ్డాడు.

"శివరామ్ నీవింటికెళ్ళు. రేపుకలుద్దాం. కాని-ఒక్కసంగతి జ్ఞాపకంఉంచుకో. ఏ పని సాధించాలన్నా ధైర్యంకావాలి. జీవితంలో ఎన్నో కష్టాలొస్తాయి. అంత మాత్రాన క్రుంగిపోకూడదు. చూడు సముద్రంలో కెరటంలేచినప్పుడు తల వంచాలి. కెరటం దాటిపోయినతరువాత తలఎత్తాలి. ఇది తెలుసుకుంటే ధైర్యమూ

నిబ్బరమూ కలుగుతాయి. అన్నిటికీనేనున్నానుగా నీవు భారమంతా నా మీదపెట్టు. సంగతులన్నీ జరిగినవి జరిగినట్టుగా రేపు చెప్పు.''

"రాంబాబూ, ఇంటికివెళితే గుండె చెరువయిపోతుందిరా. రాత్రిళ్ళు నిద్ర పట్టదు. కుంటుతూ ఇల్లంతా తిరిగితిరిగి తెల్లవారుఝాముకు అలసిపోయి మంచానికి అడ్డంపడతాను" మెల్లగాలేచి కుంటుతూ అడుగులు వెయ్యసాగాడు శివరామ్.

"పూర్ ఫెలో చిక్కి సగమయ్యాడు. మునుపటి ఉత్సాహం చురుకుదనం ఇప్పుడులేవు. వీడు మళ్ళీ కోలుకోవాలంటే ఆ సంధ్య కనపడాలి" రాంబాబు ఇంటి దారి పట్టాడు.

ఆ రాత్రి-పదమూడు సంవత్సరాల క్రిందట-శివరామ్‌కూ సంధ్యకూ మధ్య ప్రేమ అంకురించినదని తెలుసుకుని, తనూ మరొక స్నేహితుడూకలిసి, రిజిష్టరు మారేజి చెయ్యటమూ, ఆ తరువాత అగ్నిసాక్షిగా మంత్రాలతో దేవాలయంలో పెళ్ళి చేయటమూ రాంబాబు కళ్ళల్లో మెదిలింది. సంధ్యకూ దగ్గరివాళ్ళెవరూలేరు. శివరామ్‌కి ఉన్నతల్లి చనిపోయింది. అందుకే స్నేహితులంతాకలిసి సంధ్యకు మూడవనెల రాగానే పెద్దపార్టీచేశారు. అప్పుడు-సంధ్యకు ట్రాన్స్‌ఫర్ ఆర్డరు వచ్చింది.

మరి-సంధ్య ఏమయింది?

ఆమె మోసంచేసే మనిషికాదు. తనకుబాగాతెలుసు. దూరపుబంధువుకూడా.

ఆ మరునాడే ఇల్లు కుదుర్చుకొని భార్యనురమ్మని ఉత్తరంరాసి రెండు రోజులయిన తరువాత రాంబాబు శివరామ్‌దగ్గరకి వచ్చాడు.

గదిలో బల్లముందర కుర్చీలోకూర్చుని తలమీద చేతులుపెట్టుకునిఉన్నాడు శివరామ్.

బల్లమీద కాగితాల దొంతర పడిఉన్నది. వీటన్నిటినీ చదివిన తరువాత తలపట్టుకుని కూర్చున్నాడేమో?

వాటిని చేతిలోకితీసుకుని విప్పిచూడాలనిపించింది. కాని అవి ఉత్తరాలయితే తనుచూస్తే ఏమనుకుంటాడో? కొంతసేపు ఆలోచించాడు.

ఏమన్నా అనుకోనీ, అవన్నీ చదివితేనేగాని అతడి పరిస్థితి కొంతయినా

తెలియదనుకుంటూ ఒక్కొక్కటి మడతవిప్పి చదవటం మొదలుపెట్టాడు గది అవతలికివెళ్లి.

"శివరామ్,

ఇల్లుకుదిర్చి నన్ను ఈ యింట్లోదింపివెళ్ళావు. ఈ ట్రాన్స్‌ఫర్ మనిద్దరిని విడదీసింది. ఉత్తరాలు రాస్తానన్నావు. నీవు ఈ ఊరికి బదిలీ చేయించుకుంటా నన్నావు. ఎన్నిమాటలుచెప్పావు? నీవుకట్టినతాళి, నీవు వేలికిపెట్టినఉంగరం చూసు కుంటూ నీ ఉత్తరంకోసం ఎదురుచూస్తున్నాను. పనిలోమునిగిపోయి, నన్ను మరిచి పోయావా? నీవు ఇక్కడినుంచి వెళ్ళినప్పటినుంచీ ఏమేమిచేశావో డైరీరాసి పంపుతా నన్నావు. రాయవూ? అదంతా చదువుకుంటూ నీవు నాపక్కనఉన్నట్టే భావించు కుని కాలంగడుపుతాను. శివరామ్ రాస్తావుకదూ?

నీ సంధ్య"

"అయితే సంధ్య అక్కడినుంచి ఉత్తరాలు రాసిందన్నమాట. పిచ్చిపిల్ల ప్రాణానికి ప్రాణమిచ్చేరకం" అనుకుంటూ మరొకటి తీశాడు.

"శివరామ్,

నీవు నిజంగా మారిపోయావు. కాని-నన్ను మరిచిపోతే నేనింతగా బాధపడను కాని మనకొక పాపపుట్టబోతున్నదని తెలిసికూడా ఇట్లాచేస్తావా? నీకు నేను రాసిన ఉత్తరమొకటి తిరిగివచ్చింది. నీ వెక్కడున్నావో తెలపమని నీ స్నేహితులకు రాశాను. ఎవరూ జవాబురాయలేదు. నీవక్కడలేవా? పక్క ఊరికికూడా రాసి చూశాను-ఒకటికాదు నాలుగు ఉత్తరాలు....ఈ పిచ్చిదానికి జవాబురాయట మెందు కనుకున్నావా? అదంతాపోనీ ఇప్పటికయినా రాస్తావా?

నీ సంధ్య"

"శివరామ్,

నేను నీకు రాసిన ఉత్తరాలన్నీ క్షేమంగా నలిగిపోకుండా తిరిగివచ్చాయి. నీవు ఒకసారి మీఅమ్మ విజయవాడలో కొంచెం ఊరికిదూరంగా ఇల్లుకట్టించిందనీ, నీవా యింటినిచూడకముందే కృష్ణా పుష్కరాలలో కృష్ణానదిలో స్నానంచేస్తూ కొట్టుకుపోయిందనీ చెప్పావు. ఆ యిల్లు తాళంపెట్టి కాపలాదారుని పెట్టాననీ

చెప్పావు. ఇకనుంచీ నా ఉత్తరాలు పాతవీ, కొత్తవీ ఆ యింటి ఎడ్రస్‌కేవెళ్తాయి చదువుకో - అక్కడికి వెళ్ళినప్పుడు.

నీ సంధ్య"

ఊరిపేరు లేదుగాని ఉత్తరాలు రాస్తూనేఉన్నది సంధ్య.

"శివరామ్,

ఒక రాత్రివేళ-నింగికీ నేలకూ దారాలుకట్టినట్టు కుంభవర్షము కురిసే సమయంలో నీకు ఒక మగపిల్లవాడు పుట్టాడు. నెలరోజులుకాగానే సెలవయిపోతుంది ఇక్కడినుంచి బదిలీచేయించుకుంటాను. ఎందుకంటే లేడీడాక్టరు నన్ను అనుమానంగా చూడడం మొదలుపెట్టింది. పేరు, ఉద్యోగం, వయసూ రిజిస్టరులో రాసుకుని పిల్లవాడితోకూడా నాకు ఫోటోతీసింది. పోలీసురిపోర్టుకు కావలసినదంతా సేకరించింది. కాని-నేను బేబీతో వెళ్ళిపోతాను. పిల్లవాడు ఏడు పౌండ్లు ఎడమచేతికి ఆరవవేలుంది. కుడిచెవికి వెనకగా నల్లటి పుట్టుమచ్చ. డాక్టరు పేరు మంగళ, ఆమెది ప్రయివేటు నర్సింగ్‌హోమ్. మనిషి చాలామంచిది విసుగులేకుండా ఓపికతో పనిచేస్తుంది. ముందు జాగ్రత్తకోసం తనుకూడా ప్రక్కననిలబడి హెడ్‌నర్స్‌చేత ఫోటోతీయించి రిజిష్టరులో అంటిస్తుంది. కాని-నాకేంభయం? తాళికట్టించుకున్న దాన్ని. నీవు నేను కట్టలేదంటే నీ స్నేహితులే నాకు సాక్షులు.

నీ సంధ్య"

"శివరామ్‌గారూ!

కొడుకు పుట్టాడని రాసినా మీలో చలనం కలుగలేదుకదూ ? సరే మీ బాబును మీ యింట్లోనే అప్పగిస్తాను. నేను పెంచితే పిల్లవాడికి అపఖ్యాతిరావచ్చు. వాడు మీ పోలికే కనుక ఎవరూ అనుమానించరు. పైగా తల్లిలేని పిల్లవాడన్న సానుభూతి లభిస్తుంది.

సంధ్య."

రాంబాబు ఉత్తరాలు చదివి మళ్ళీ మడతపెట్టి శివరామ్‌బల్లమీద పెట్టాడు.

పదమూడేళ్ళు గడిచిన తరువాత సంధ్యకోసం ఎక్కడని వెదకటం? ఇప్పుడు ఉద్యోగం చేస్తున్నదో లేదో ?

పిల్లవాడిని శివరామ్ ఇంట్లో అప్పగించానని స్పష్టంగా రాసిందే ? ఎవరికి అప్పగించింది ?

రాంబాబు గిర్రున వెనక్కు తిరిగి వాకిట్లోకి వచ్చాడు.

గేటుకు దగ్గరగా కూర్చుని కోటయ్య పొగాకు కాడలు ఝాడించి చుట్ట చుట్టుకుంటున్నాడు. రాంబాబును చూడగానే లేచినిలబడ్డాడు.

"మీ అయ్యగారు రాకముందు ఇంటికి ఎవరయినా వచ్చారా ?"

"ఎవరూ రాలేదు బాబయ్యా."

"ఆడవాళ్లెవరూ రాలేదా బిడ్డనెత్తుకుని ?"

"రాలేదు"

"నిజంచెప్పు? నీవు ఈ అయ్యగారి ఇంట్లో ఎంతకాలంనుంచీ ఉంటు న్నావు ?"

"అమ్మగారు ఇల్లుకట్టించేటప్పటినుంచీ ఉన్నానండి. అమ్మగారికి నేనంటే ఎంతో నమ్మకమండి. ఆరి తమ్ముడుగారి ఊరినుంచి పిలిపించుకున్నారండి."

"ఆమె ఎవరో ఇక్కడికివచ్చి పసిపిల్లవాడిని అప్పగించి వెళ్ళిందని తెలిసింది. ఎవరికి అప్పగించింది ? ఇంటికి నీవేగా కాపలాదారుడివి ?"

"ఆ మాట నిజమేనండి. అమ్మగారు పోయిందగ్గరనుండీ నేనే ఈ యింటినీ తోటనూ చూసుకుంటున్నానండి. అయ్యగారు వచ్చినప్పటినుంచీ వంటకూడాచేస్తూ ఆరిపనంతా చేస్తున్నానండి."

"అయ్యగారు లేనప్పుడు ఉత్తరాలేమయినా వచ్చాయా ? దీనికయినా సరైన జవాబు చెప్పు ?"

"ఉత్తరాలు వచ్చినమాట నిజమేనండి. వాటిని నేనేం చేసుకుంటానండి ? నాకు సదువురాదు బాబయ్యా, ఆ గోడకు అమ్మగారు ఉత్తరాలకని ఒకగూడు కట్టించి చిన్నతలుపు పెట్టించారు. తలుపులాగితే వస్తుంది. అయ్యగారు వచ్చినాక రంగులేయించారండి. రంగులాళ్ళు అవన్నీ తీసి అయ్యగారి కిచ్చారండి."

''మరి- అయ్యగారు రాగానే నీవెందుకు తీసి యివ్వలేదు? పోనీ ఆ గూట్లో ఉత్తరాలున్నాయని ఎందుకు చెప్పలేదు?''

"ఆ గోడకు గూడు ఉన్నదని నాకు తెలియదుబాబయ్యా. మొన్న రంగులాళ్ళు చూసి చెప్పేవరకు నాకు తెలియదండి.''

"ఆ ఉత్తరాలు ఎవరు పెట్టారు ఆ గూట్లో? అదయినా నిజం చెప్పు?"

"బాబయ్యా, నాకుతెలవదండి. నాకు మద్దెనాళ కనుమలిగిపోతదండి. పోస్టు జవానుకు అమ్మగారు చెప్పి వెయ్యమన్నారేమో నాకు తెలవదండి."

" పేరు కోటయ్యన్నావు కదూ? నీవు ఒక్క మాటయినా నిజం చెప్పటం లేదు. నేను మీ అయ్యగారితో చెప్పి పోలీసులను పిలిపిస్తాను. వాళ్లే నీచేత అన్నీ చెప్పిస్తారు, పిలవమంటావా? గద్దించాడు రాంబాబు.

''నేను తప్పు చెయ్యలేదు బాబయ్యా. ఆళ్లు వచ్చినా ఇదేమాటండి."

రాంబాబు అతడి నిబ్బరానికి ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

సాయంకాలం నాలుగు గంటలకు వాకిటి వరండాలో శివరామ్ రాంబాబు కూర్చుని మాట్లాడుకుంటుండగా కోటయ్య కాఫీ, టిఫిన్ తెచ్చి బల్లమీద పెట్టాడు.

"తీసుకో, చల్లారిపోతాయి. అట్లా చూస్తూ కూర్చుంటావేం? నీకు నిజంగా పిచ్చి పట్టిందిరా శివరామ్. నీతో చాలా సంగతులు చెప్పాలి. నీవు ధైర్యం తెచ్చుకో-అలా చెరువు గట్టుకేసి వెళ్దాం. వస్తావా?"

రాంబాబు కోటయ్య విషయం శివరామ్‌తో ఆలోచించాలనుకున్నాడు.

చెరువుగట్టు మీద ఇద్దరూ కూర్చున్నారు. శివరామ్‌దృష్టి మళ్ళీ ఆకుల మధ్యనున్న తామరపూల దృశ్యం మీదికి పోతోంది.

"నిన్ను ఇక్కడికి తీసుకువచ్చింది మాట్లాడటానికి" శివరామ్ ముఖం తన వైపుకు తిప్పుకున్నాడు రాంబాబు.

"నీకు కోటయ్య మీద బాగా నమ్మకం ఉందా?"

"పని బాగా చేస్తున్నాడు. ఇంట్లో వస్తువులు ఏమీ పోవటం లేదు. నా

విషయం శ్రద్ధగా కనుక్కుంటున్నాడు. పనివాళ్ళ దగ్గర్నుంచి అంతకంటె, ఇంకా ఏం ఆశిస్తాం?"

"నీ బల్లమీద ఆ కాగితాలేమిటి? మధ్యాహ్నం వాటిని ముందర పెట్టుకుని, తల పట్టుకుని కూర్చున్నావు?"

"అవి సంధ్య రాసిన ఉత్తరాలురా. ఆ గూట్లో పడి ఉన్నాయట. మొన్న బయట పడ్డాయి."

"చదివావా?"

"అందుకే ఈ వేదన."

"అందుకు ఏం చేస్తావు ఇప్పుడు?"

4677
శ్రీకాకుళం

"ఎక్కడని వెతకను? ఎవరినని అడగను?"

రాంబాబు తను ఆ ఉత్తరాలు చదివినట్లు చెప్పదలచుకోలేదు. కర్తవ్యమేమిటో కూడా తోచని శివరామ్‌ను చూస్తే రాంబాబుకు జాలి కలిగింది. కొంతసేపు అతడికి చిన్నప్పటి విషయాలేవో చెప్పి కాలక్షేపం కలిగించాడు.

ఇద్దరూ లేచి ఇంటికి వస్తుండగా దారిలో రాంబాబు అడిగాడు- "నీవు ఈ నిర్వేదమూ నిస్పృహలో పడి, వాటినెదుర్కోలేక మదిరకు అలవాటు పడలేదు కద? నేనడిగినందుకు మనస్సు నొచ్చుకోకు. ఈ రోజుల్లో ఉల్లాసానికి కొందరు, విచారాన్ని కష్టాలనూ మర్చిపోవడానికి కొందరు దానికి బానిసలయిపోతున్నారు."

"అన్ని బాధలూ మరిచిపోవడానికి అలవాటు చేసుకుంటారు. గాని- నాకు సంధ్యను కలుసుకోవాలనీ ఆ పిల్లవాడిని చూడాలనీ అకాంక్ష ప్రబలంగా ఉంది. ఎంత కష్టమైనా వెతకాలనీ కలుసుకోవాలనీ ఉంది కాని- మరిచిపోవాలని లేదు. అందుకని ప్రతినిమిషమూ అప్రమత్తతో నిరీక్షిస్తున్నాను. నాకు అటువంటి ఆలోచనలు కూడా రావు."

రాంబాబు పదిహేను రోజులపాటు కనపడకపోయేసరికి శివరామ్‌కు పిచ్చెక్కినట్టుగా ఉంది. స్నేహితుడు చివాట్లు పెట్టినా- మందలించినా-అంత బాధనిపించదు. అతడు ఎట్లా మాట్లాడినా మనసు కొంత ఉపశమించేది.

ఇరవై రోజుల తరువాత రాంబాబు వచ్చినట్టు తెలిసింది శివరామ్‌కు. తన కార్డు లోపలికి పంపించి వెళ్ళిపోయాడు రాంబాబు. ఆ సాయంకాలం వరకూ శివరామ్‌కు క్షణమొక యుగంగా గడిచింది.

"ఇన్ని రోజులు ఎక్కడికి వెళ్ళావు?" చిన్న పిల్లవాడు అలిగినట్టుగా ముఖం పెట్టాడు శివరామ్, రాంబాబును చూడగానే.

"నేను ఎక్కడికి వెళ్ళకుండా నీ ముందరే కూర్చుంటే నా ఉద్యోగం ఎలా చేస్తాను? అలా కొన్ని ఊళ్ళు తిరిగి వచ్చాను." అన్నాడు రాంబాబు.

రాంబాబు సంధ్య ఉత్తరాలలో రాసినట్టుగా శివరామ్ ఆమెకు ఇల్లు కుదిర్చిన ఊరి నుంచి, ఒక్కొక్కరినే అడుగుతూ, ఆమెకు పురుడు వచ్చిన ఊరు చేరుకుని మెటర్నిటీ హోమ్‌కు వెళ్ళి డాక్టర్‌తో మాట్లాడాడు. సంధ్య పేరు చెప్పాడు.

ఆమె ఆ రోజు విరామమన్నది లేకుండా పనిచేసి చాలా అలసిపోయి ఉన్నది. ఆ సాయంత్రం వరకు మరో నాలుగు పురుళ్ళు వచ్చేటట్టుగా ఉన్నాయి. రాంబాబును మరునాడు రమ్మన్నది.

మరునాడు రాంబాబు వెళ్ళేసరికి చేతులు తుడుచుకుంటూ డాక్టర్ వరండా లోకి వచ్చిందప్పుడే.

రాంబాబు ఆమెకు నమస్కారం చేసి వచ్చినపని చెప్పాడు. ఆమె సాధారణంగా తన రిజిస్టర్‌ను ఎవరి చేతికి ఇవ్వదు. ఆఫీసుగదిలోకి అతడిని తీసుకువెళ్ళి "మీరిలా కుర్చీలో కూర్చోండి. నేను రిజిస్టరు తిరగ వేస్తాను" అంటూ బల్లమీదున్న రిజిస్టరులో పేజీలు తిప్పుతూ-

"మీరామెను గుర్తు పట్టగలరా?" అడిగింది-

"గుర్తు పట్టగలను కాని మనిషి ఉంటే గదా?"

డాక్టర్ నవ్వుకుంది. పదేళ్ళకు పైగా జరిగినసంగతి నేనెట్లా చెప్పగల ననుకుని వచ్చారు? ఒకవేళ ఆమె ఇక్కడే పురుడుపోసుకున్నా ఇంతవరకూ ఇక్కడే ఉంటుదనుకుని వచ్చారా? అసలు ఐదవరోజే పంపించేస్తాను. ఎవరో గాని పదిరోజుల వరకూ ఉండరు" అంటూ రిజిస్టరులో ఒక పేజీలో వేలు పెట్టి మూసింది.

"మీకు ఆమె బంధువా? ఆమెను మీరే వచ్చి ఇంటికి తీసుకువెళ్ళారా?"

"ఆమె నా స్నేహితుడి భార్య" అని సంగతంతా వివరించి చెప్తూ "ఆమె ఎక్కడున్నదో తెలియటం లేదు. నా స్నేహితుడు ఇంచుమించుగా పిచ్చివాడైనాడు" అన్నాడు.

"అయితే ఈ ఫోటోను చూడండి. ఈ ఫోటోలో ఉన్న ఆమె పేరు కూడా సంధ్యే." వేలు పెట్టి చూపించింది.

రాంబాబు ఫోటోను గుర్తుపట్టి పురిటికి సంబంధించిన వివరాలు తన డైరీలో రాసుకున్నాడు.

"డాక్టర్, ఈ ఫోటో కాపీ ఒకటి నాకిప్పించగలరా?" అర్థించాడు.

"నా దగ్గర ఒకే ఒక కాపీ ఉంది. నెగిటివ్ ఇస్తాను. మీరు మళ్ళీ నాకు అందజేయాలి" గంభీరంగా అన్నది.

"ఫోటోగ్రాఫర్ ఇవ్వగానే మీకు అందజేస్తాను." ఆమెకు కృతజ్ఞతలు చెప్పి బయలుదేరాడు. ఇంత సులభంగా పనిపూర్తి అవుతుందని అతడనుకోలేదు కాని- ఆమె ఎక్కడున్నదో తెలుసుకోవాలి" నొసలు రుద్దుకున్నాడు.

ఆ రోజే అతడు ఆఫీసుకు వెళ్ళి సంధ్యను గురించి వాకబ్ చేశాడు. అక్కడ ఆఫీసరు "ఇన్ని సంవత్సరాల ఫైళ్ళు వెతకటం సాధ్యంకాదు. అయినా ప్రయత్నిస్తాను. బహుశః పదిరోజులు పట్టవచ్చు" అన్నాడు.

రాంబాబు క్లార్కు చేతిలో పాతికరూపాయలు పెట్టి ఫైలు తియ్యమని చెప్పి ఫోటోగ్రాఫరు దగ్గరికి వెళ్ళాడు.

ఆ ఊళ్ళోనే అతడికి నాలుగురోజులు పట్టింది పని కావటానికి. అక్కడి నుంచి బస్సులో ఆరుగంటలు ప్రయాణంచేస్తే రైల్వేస్టేషన్ వస్తుంది. అక్కడి నుంచి పన్నెండుగంటల ప్రయాణంచేస్తే గాని తనకు లభించిన సమాచారాన్ని మిత్రుడికి అందజేయలేడు.

రాంబాబు బస్సుదిగి, హోటల్లో భోజనం చేయటానికి వెళ్ళాడు. అప్పటికే బల్లలమీద విస్తర్లు వేశారు. కుర్చీల మీద అంతా కూర్చున్నారు. ఒకకుర్చీ మిగి

లింది. వెళ్ళగానే చటుక్కున దానిమీద కూర్చున్నాడు. రైలువేళకు స్టేషన్‌లో ఉండాలంటే ఇక్కడినుంచి త్వరలో బయటపడాలి. వద్దన ఆలస్యమవుతున్నదని విసుగేస్తోంది అతడికి.

"ఏమండీ డ్యూటీలో జాయిన్ అయ్యారా?"

"అయ్యాను, ఏకాస్త ఆలస్యం జరిగినా ఆర్డరు మారిపోతుంది. ఇది అనుకోకుండా వచ్చిన ప్రమోషన్. మా ఆవిడ హాస్పిటల్లో ఉంది. పురుడొచ్చి మూడు రోజులే అయింది. పక్కింటివాళ్ళకు చెప్పి, వచ్చి చేరిపోయాను."

"ఇది కొద్దినెలలే అనుకోండి. ఆ సీనియర్ ఆఫీసర్ ఒంట్లో బాగాలేక సెలవుపెట్టింది అదీ రెండు నెలలే."

రెండవ అతడి ముఖంలో రంగులు మారాయి.

"పాపం ఎప్పుడూ దిగులుగా కనబడేది. ముఖంచూస్తే ఏదో పోగొట్టుకున్నట్టుండేది."

"ఆమె యిప్పుడు ఇక్కడే హాస్పిటల్లో ఉందిట. మతిలేనట్టు మాట్లాడుతుందట."

రాంబాబు వెంటనే లేచి చెయ్యికడుక్కుని హాస్పిటల్‌కు కాలి నడకన బయలుదేరి, దారిమధ్యలో బండి కుదుర్చుకుని వెళ్ళాడు. అతడు వెళ్ళేసరికి హాస్పిటల్ గేటు మూసిఉంది. కునికిపాట్లు పడుతూ కూర్చున్నాడు స్టూలుమీద వాచ్‌మెన్. అతడిని లోపలికి వెళ్ళనివ్వడు. రాంబాబు ఆ సమీపంలో ఉన్న ఫుట్‌పాత్ మీద గోడకానుకుని కూర్చున్నాడు.

వేకువఝామున నర్సులూ ఆయాలూ లేచి ఇటుఅటు తిరుగుతూ కేకలు పెట్టటం అతడికి వినబడుతూనే ఉంది. తెల్లవారి ఏడుగంటలకు నైట్‌వాచ్‌మెన్ వెళ్లాడు. కొత్త వాచ్‌మన్ వచ్చాడు-

తన బంధువులకు చాలా సీరియస్‌గా ఉన్నదని అతడికి చెప్పి లోపలికి వెళ్ళాడు రాంబాబు. కాని-ఎటువెళ్లాలి ? నర్సులను ఏమని అడగాలి ?

ఒకరిద్దరు నర్సులను అడిగితే తెలియదన్నారు.

ఫిమేల్ వార్డు వరండాదగ్గర నిలబడి, ఆ వార్డులోకి వెళ్తున్న డాక్టర్ నడిగాడు.

"నావెంట రండి. పేషంటును చూపిస్తే చెప్పగలుగుతాను" ఇద్దరూ మంచాల మధ్యనుంచి నడిచి వెళ్ళుతున్నారు. అప్పటికే ఒక మంచందగ్గర నర్సులూ ఆయాలూ చేరి ఘర్షణ పడుతున్నారు.

"హార్టు పేషంటుకోసం తెచ్చిపెట్టిన పెథిడిన్ సీసా లేదు. పదిగంటలకు డాక్టర్ వచ్చి అడిగితే ఏంచెప్పాలి ? మీరంతా ఆ గదిలో ఏదో పనిమీద తిరుగుతూనే ఉన్నారు. ఇది మొదటిసారి కాదు ఇది మూడో సీసా ఈ నెలలో'' అరుస్తోంది, హెడ్ నర్స్.

డాక్టర్ వెళ్ళి వాళ్ళమధ్యన నిలబడి "మళ్ళీపోయిందా ? నాకు ఈ పేషంట్ను చూస్తే అనుమానంగా ఉంది. ఈమె వచ్చినప్పటినుంచే పెథిడిన్ సీసాలు పోతున్నాయి. మీలో ఎవరో ఆమెకు అందిస్తున్నారని నా అనుమానం. ఆ ఇంజక్షను కూడా ఇస్తున్నారు. లేకపోతే ఈ పేషంటు కాళ్ళూ చేతులూకొట్టుకుని ఏడ్చేది. ఇప్పుడు ప్రశాంతంగా పడుకుంది చూడండి"

నర్సులందరూ ముఖాలు ముడుచుకున్నారు. హెడ్నర్స్ నడుమ్మీద చేతులు పెట్టుకుని నిలబడ్డది.

"ఈ వార్డు పెద్దడాక్టరికి చెప్పండి. ఆయన వాళ్ళమీద చర్య తీసుకుంటాడు" డాక్టర్ ముందుకువెళ్ళాడు.

రాంబాబు ఆ పేషంటు ముఖం పరిశీలనగా చూశాడు. సంధ్యను చూసి చాలా రోజులయింది సంధ్య పోలికలు జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని ఆమె ముఖంలో వాటిని వెదకటం మొదలుపెట్టాడు.

ఆమె నల్లబడిపోయింది. కళ్ళు గుంటలుపడ్డాయి. చెంపలు లోతుకుపోయాయి. తలవెంట్రుకలు చాలావరకూ ఊడిపోయాయి. గుర్తుపట్టటం చాలా కష్టమనిపించింది.

సంధ్య ముఖంలోకి చూస్తూ అతడు పన్నెండు గంటలవరకూ మంచం దగ్గరే ఉన్నాడు. ఆమె కనురెప్పలు కదలగానే మెలుకువ వచ్చిందని లేచి నిల

బడ్డాడు. సంధ్య కళ్లు తెరిచింది. కాని-ఆమె ముఖంలో ఏదో బాధపడుతున్న ఛాయలు గోచరించాయి. కొంతసేపటికామే మూలుగుతూ ఇటూ అటూ పొర్లింది. క్రమంగా మూలుగు ఏడుపులోకి దిగింది.

"మళ్ళీ లేచావా ?" అంటూ దగ్గరికి వచ్చింది వార్డునర్సు.

ఏడుస్తూనే "సిస్టర్ ఒక్కసారి-ఈ ఒక్కసారికే అడుగుతున్నాను తెచ్చి పెట్టవూ ? అది లేకపోతే నా ప్రాణం పోతున్నట్టుంటుంది ! ప్లీజ్ ఈ ఒక్కసారి సహాయం చెయ్యవూ ?" దీనంగా వేడుకుంది.

నర్సు రాంబాబును చూస్తూ "మీరు ఈమె కోసమేవచ్చారా ?" అడిగింది.

"అవును."

"ఈమెకు ఇవ్వవలసిన మందులిచ్చారు. మందులు పనిచెయ్యకుండా ఏవేవో డ్రగ్స్ తీసుకుంటుంది. మీరు ఇంటికి తీసుకువెళ్ళి జాగ్రత్తగా కాపాడుకోండి. నేనిప్పుడే డాక్టర్ని పిలుచుకువస్తాను. ఎప్పటినుంచో డిస్చార్జి చేస్తానంటున్నారు. పాపం. ఒంటరిది. ఎక్కడికి పోతుందని అగారు" అన్నది.

సంధ్యకు నిద్రరావడానికి ఒక ఇంజక్షన్ ఇప్పించి మత్తులో ఉండగా టాక్సీలో తీసుకువచ్చాడు.

ఊరి ముందరికి రాగానే "ఈమెను ఇంటికి తీసుకువెళ్ళి ఏం చెయ్యాలి ? ఈమె మత్తుమందులకు అలవాటుపడిందని ముందేచెప్పి, తగిన జాగ్రత్తలు తీసుకోవలసిందిగా డాక్టర్లకూ నర్సులకూ చెప్పి హాస్పిటల్లో చేర్పిస్తే మంచిది" అనుకుంటూ ఆ ఊరి హాస్పిటల్లో చేర్పించి ఆమెపరిస్థితిని వివరించాడు డాక్టర్‌కు.

"ఇన్నాళ్ళెక్కడికి వెళ్ళావుచెప్పు రాంబాబూ ! నీతో మాట్లాడుతూఉంటే మనసులోని భారమంతా తగ్గిపోయి, తేలికగా అయేది. నన్నొదిలిపెట్టి వెళ్ళటానికి నీమనసెట్లా వచ్చింది" శివరామ్ రాంబాబును గుంజి కూర్చోబెట్టాడు

అతడి చూపులు జాలిగొల్పుతున్నాయి. మాటలు దైన్యాన్ని వెళ్ళగక్కుతున్నాయి.

"రోజూ అన్నం తింటున్నావా ? రాత్రిళ్ళు నిద్రపోతున్నావా ? నిన్ను చూస్తుంటే రెండూ లేనట్టున్నాయి. నాకు ఉద్యోగధర్మం ఉందని మర్చిపోయావా?

నా సంసారం ఏమయిందో చూసిరావద్దూ? ఇప్పుడు నా ఎదుట భోజనంచేసి ఒక గంట సేపు రెస్టుతీసుకో. నేను మళ్ళీవస్తా" అంటూ రాంబాబు బైటికి వెళ్ళిపోయాడు.

హాస్పిటల్లో ఉన్న సంధ్య ఇక్కడకూడా గొడవచెయ్యటం మొదలు పెట్టింది. రాంబాబు ఆమె గత చరిత్రంతా చెప్పి, నర్సులనూ డాక్టర్లనూ మరొకసారి హెచ్చరించి ఆ సాయంత్రానికి శివరామ్ ఇంటికివచ్చాడు. శివరామ్ అప్పటికే చెరువు గట్టుకు వెళ్ళాడు. వచ్చే వేళయింది.

"కోటయ్యా"

మూడు పిలుపులకు గానీ బైటకిరాలేదు.

"కోటయ్యా, నీ కొడుకు ఎప్పుడు పుట్టాడు ? ఇప్పుడెన్నేళ్ళు ?"

"మాకు లెక్కలేం తెలుస్తాయి బాబూ. పన్నెండుపదమూడు ఉండవచ్చు."

"తల్లి కనబడదేం ?"

"లేదండి"

"నీ కొడుకు ఇంట్లో ఉన్నాడా ?"

కోటయ్యకు పిల్లవాడిని గురించి రాంబాబు ఎందుకు అడుగుతున్నాడోనన్న అనుమానం వచ్చింది.

"ఎక్కడున్నాడో పిలు." గట్టిగా అడిగాడు.

కోటయ్యకు పిలవక తప్పలేదు. పిల్లవాడు మాసినషర్టూ చిరిగిన నిక్కరు చేతులు నులుపుకుంటూ వచ్చాడు.

అంతలో శివరామ్ బయటనుంచివచ్చాడు. రాంబాబు జేబులోనుంచి ఫోటో తీసి పిల్లవాడినీ ఫోటోనూ పరీక్షించిచూస్తున్నాడు. ఫోటోలో సంధ్య ముఖం స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. పిల్లవాడి చెయ్యిపట్టుకుని ఆరోవేలు చూశాడు. పుట్టు మచ్చలు చూసి తన అనుమానాన్ని ధృవపరచుకున్నాడు.

"శివరామ్, వీడు నీ కొడుకు. ఈ ఫొటో, గుర్తులూ నర్సింగ్‌హోమ్ డాక్టరిచ్చింది. ఆమెతో మాట్లాడి ఈ ఫోటో తెచ్చాను."

శివరామ్ కళ్ళుచీకట్లు కమ్ముతున్నాయి. తన కొడుకు ! ఈ చింపిరి వేషంలో తనయింట్లోనే పనిచేస్తున్నాడా ? సంధ్య వీడిని కోటయ్యకు ఒప్పగిస్తే తీసుకురాగానే ఎందుకు చెప్పలేదు ?

శివరామ్ పరిస్థితిచూసి రాంబాబు అతడిని శాంతపరచాలని ప్రయత్నిస్తూ "చూడు నీవు మనసు కుదుటపరచుకొని వీడి విషయం ఆలోచించి మంచిప్లానువేసి బాగుపడేటట్లు చెయ్యి."

"అయ్యో ! మా ప్లానులు ? మా పుట్టబోయే బాబును మాంటెసరీ స్కూల్లో వెయ్యాలనుకున్నాము. వాడికి ఏం డ్రెస్సులు వెయ్యాలో రాసి పెట్టుకున్నాము. వాడికి ఎలా మంచిశిక్షణ యిచ్చి పెంచాలో నిర్ణయించుకున్నాము. వాడు పెద్ద వాడైన తరువాత ఏం చదివించాలో రోజూ చర్చించుకునేవాళ్ళం. అలా రోజులు క్షణాల్లా గడిపాం. అటువంటి మా ముద్దుబిడ్డకు ఈ గతిపట్టింది?" పసివాడిలా వాపోయాడు శివరామ్.

"అబ్బబ్బ నీవు ధైర్యంగా ఉండాలి నేనెంత కష్టపడి నీ కొడుకు ఆచూకి సంపాదించానో తెలుసా ? అబ్బాయిని ఇప్పుడెలా చదివించాలో నీవు ఆలోచించు. నేను సంధ్యను కూడా వెతుక్కొస్తాను. అన్నిటికీ బెంగపెట్టుకుని పరిస్థితులను ఇంకా దిగజార్చకు. వింటున్నావా ?"

దీనంగా చూశాడు శివరామ్.

"నీవు ఊఁ అంటేగాని నేనువెళ్ళను. మళ్ళీ నేను వచ్చేసరికి నీ కొడుకును పూర్తిగా వేషభాషల్లో మార్చివెయ్యి. చదువు ప్రారంభించు. వెళ్తాను మరి" అన్నట్టు ఆ కోటయ్యను ఇంట్లోంచి వెళ్ళగొట్టు"

శివరామ్‌ను వెనక్కు తిరిగిచూడకుండా గబగబా అడుగులు ముందుకు వేశాడు రాంబాబు.

హాస్పిటల్లో సంధ్యను చూడగానే అతడి గుండె జారినట్టయింది.

సంధ్య చిక్కిపోయింది. ఆహారం సరిగా తీసుకోదు. డాక్టర్లు కోప్పడి ఇంజక్షన్లు ఇస్తున్నారు. ఆమె దేనికోసమో ఆరాటపడుతున్నది. ఏదో కావాలని నర్సులను వేడుకుంటున్నది.

"మీకోసం ఎవరో వచ్చారు చూడండి" నర్సు రాంబాబును వేలు పెట్టి చూపించింది.

సంధ్య దిగ్గున లేచికూర్చుంది. "ఎవరు మీరు ? నాకోసం ఏదైనా తెచ్చారా ?''

రాంబాబు గుండె గతుక్కుమన్నది.

''మీరెవరు ? ఏం పేరు ? ఇక్కడెందుకున్నారు?" సంధ్యనడిగాడు ఏం చెప్తుందోనని.

"నేనా ? ఇక్కడ నన్నెందుకు చేర్చుకున్నారో తెలియడం లేదు. వీళ్లు నాకు కావలసిన మందు ఇవ్వటంలేదు. నా మాట ఎవరూ వినిపించుకోరు. నన్ను బయటికి వెళ్ళనీయరు" బిగ్గరగా ఏడ్చేసింది.

"మీ పేరు ? ఎక్కడుండేవారు ?''

తల తడుముకుంటూ మెల్లగా తనేం పనిచేసేదీ ఎక్కడుండేదీ చెప్పింది.

"అలాగా మీరు శివరామ్ భార్యకదూ ?''

''అవునవును. అయనెక్కడున్నారో తెలుసా ?"

"తెలుసుకోవాలి. అందరికీ ఉత్తరాలు రాయాలి"

"అయ్యో నేను రాసి రాసి విసిగిపోయాను. ఎక్కడున్నారో తెలియదు. కొన్ని ఉత్తరాలు తిరిగివచ్చాయి. చివరికి అతడి ఇంటికి రోజుకొక ఉత్తరం రాశాను. అవన్నీ ఎటుపోయాయో ? ఇంక నిరాశ చేసుకున్నాను. ఆ పిల్లవాడిని శివరామ్ ఊరువెళ్ళి పనివాడికి రెండువేల రూపాయలతో ఇచ్చి, ఆయన ఎప్పుడు వస్తే అప్పుడు అందజేయమన్నాను. ఏం చెయ్యను ? నా బాబు బంగారు భవిష్యత్తు ఏమయిందో ? ప్రాణంలో ప్రాణమనుకున్న శివరామ్ ఏమయ్యాడో ?" వెక్కివెక్కి ఏడ్చింది. మరి కాసేపటికి కాళ్ళూ చేతులూ కొట్టుకుంటూ గిలగిల్లాడిపోయింది.

రాంబాబు నర్సును పిలిచాడు. ఆమె డాక్టర్ చెప్పినట్టుగా ఒక ఇంజక్షను ఇచ్చింది.

"ఆమె రోజూ ఇలా ఇంజక్షన్ తీసుకుంటూ ఉండవలసిందేనా ? ఈమె పరిస్థితి ఎప్పుడు మెరుగవుతుంది ? ఆహారం ఏమిస్తున్నారు ?" రాంబాబు డాక్టర్ కూర్చున్న గదిలోకి వెళ్ళాడు.

"ఆమె ఇప్పటి పరిస్థితికి మూలకారణం తన ఆత్మీయులు ఏమయ్యారో నన్న ఆందోళనని కదా మనము కిందటిసారి కలుసుకున్నప్పుడు అనుకున్నాము ? వాళ్ళల్లో ఒక్కరయినా ఈమె కంటికి కనుపిస్తే మానసిక పరిస్థితి క్రమంగా బాగుపడవచ్చు. ఆహారం చాలినంత తీసుకుంటే శారీరకంగా ఎప్పటి మాదిరి కావచ్చునని నా అభిప్రాయం" అన్నాడు డాక్టర్.

"రేపు నేను వస్తానని చెప్పండి. మీరన్నట్టుగా ఆత్మీయుల కలయికతో బాగుపడుతుందేమో ?" రాంబాబు మరునాడు శివరామ్‌తో మాట్లాడి పిల్లవాడిని తీసుకువెళ్ళాడు.

అప్పుడే బలవంతంగా కప్పుపాలు రెండు పళ్ళు తీసుకుని మంచమ్మీద పడుకుని కిటికీలోనుంచి బైటికి చూస్తోంది. ఎర్రటి పూలుపూసే పెద్దపెద్ద చెట్ల గుండా మెరుపుల్లా కనబడే సూర్యకిరణాలు ఆమె గదిలోకి తొంగిచూస్తున్నాయి.

రాంబాబు గదిబైట పిల్లవాడిని నిలబెట్టి తనుమాత్రమే లోపలికివచ్చి "సంధ్యగారూ ? ఇవాళ ఎలా ఉన్నారు ?" అడిగాడు

కిటికీలోనుంచి బైటికిచూస్తున్న ఆమె గిరుక్కున పక్కకుతిరిగి రాంబాబును కొత్తవాడిని చూసినట్టు చూసింది.

"నేను నిన్నా మొన్నా వచ్చానుకదండీ. నన్నప్పుడే మరచిపోయారా ? శివరామ్ సంగతి మీరు రాసిన ఉత్తరాల సంగతీ అంతా చెప్పారుకదండీ ఇంకా జ్ఞాపకం రాలేదా ?"

"ఆ, వచ్చింది. నా మనసు పాడయిపోయిందని చెప్పానుగా. పెళ్ళి అయి నప్పటినుంచీ-మా చిన్న కుటుంబాన్ని ఆదర్శంగా తీర్చిదిద్దాలని ఎన్నికలలు కన్నాను ? అన్నీ ఇట్టే కరిగిపోయాయి. బేబీని శివరామ్ యింటి నౌకరికి ఇచ్చే శాను. ఇక నాకేం మిగిలింది ? సర్వం పోగొట్టుకున్నానండీ. ఇంక నాకెందుకీ జీవితం ? నాకు చావాలని ఉంది. ఎవరూ నన్ను చావనివ్వరు. నదిలో పడితే ఎవరో బైటకితీసి చివాట్లువేసి పంపించారు. నిద్రమాత్రలు మింగితే మరెవరోచూసి

హాస్పిటల్లో చేర్చి స్టమక్ వాష్ ఇప్పించారు. అది పోలీసు కేసయింది. దానిలోనుంచి బైటపడేసరికి తలంతా తిరిగిపోయింది. ఇంక ఇప్పుడు జరిగినదంతా మరిచి పోవాలని..."

"మీరు జీవితంలో ఏం పోగొట్టుకున్నారో ఇప్పుడు నాకు బాగా అర్థమయింది. మిమ్మల్ని మీవాళ్ళదగ్గరికి చేరుస్తాను. కాని-మీరు డాక్టర్లు చెప్పినట్టు విని మంచి ఆహారం మందులు తీసుకొని ఆరోగ్యాన్ని ముందు బాగుచేసుకోవాలి. బాగుచేసుకుంటానని నాకు మాటయిస్తే మీకు నేనుచేసిన వాగ్దానం నెరవేరుస్తాను. మాటయివ్వండి."

ఆమె తల తిప్పుకుని మౌనం వహించింది.

రాంబాబు పిల్లవాడిని తీసుకువచ్చి ఆమె ఎదురుగా నిలబెట్టాడు.

"ఇటు చూడండి, ఈ పిల్లవాడు మీకింతకు ముందు తెలుసా ?"

ఆమె అతడిని పైనుంచి కిందవరకూ చూసి ఊహూ అంటూ తల తిప్పింది.

"బాగా ఆలోచించి చెప్పండి. మీదగ్గరగా కూర్చోబెట్టుకుని చూడండి."

ఆమె అతడు తనదగ్గరికి రాగానే "ఇంత పెద్దవాడు కాదండి నా బాబు" అన్నది మూతి విరుస్తూ.

"పన్నెండు పదమూడు సంవత్సరాల క్రిందట సంగతని మీరే చెప్పారు. మీరు బిడ్డతో తీయించుకున్న ఫోటో ఇదిగో. రిజిస్టరులో రాసిన వివరాలివి. పిల్లవాడిని గురించి వివరాలు చదువుకుని మరోసారి చూడండి."

ఆమె దిగ్గున లేచి కూర్చుని చెవి వెనకవున్న పుట్టుమచ్చను వెతికి చూసింది. చేతికి ఆరవ వేలుందా లేదా అని చేత్తోతాకిచూసింది.

"నా బాబు ఇంతవాడైనాడా ? పేరేమిటి బాబూ ?"

"పేరు ఎవరు పెడతారు ? తల్లీ తండ్రీ కలుసుకున్నప్పుడు కూడబలుక్కుని ముద్దుగా బిడ్డకు పేరుపెడతారు. మీరు వస్తేగాని ఆపని జరగదు, ఏమంటారు ? ఇంటికి వస్తారా ? ఇంట్లో మందులుండవు, ఇంజక్షన్లు ఇచ్చే నర్సులుండరు. బాగా ఆలోచించుకోండి."

"వీడు నిజంగా నా బిడ్డే అయితే తప్పకుండా వస్తాను."

"ఇంకా నిజం ఎట్లా ఉంటుంది ? శివరామ్‌ను చూసినా ఇలాగే అంటారా ?"

"ముందు చూడనీయండి."

వెంటనే డాక్టర్ దగ్గరికివెళ్ళి ఆమెను కొన్ని గంటలపాటు ఇంటికితీసుకు వెళ్ళటానికి పర్మిషను తీసుకున్నాడు. టాక్సీలో ఆమెనూ పిల్లవాడినీ ఇంటికి తీసుకువచ్చాడు.

శివరామ్ వీధివరండాలో కూర్చుని పేపర్ చూస్తున్నాడు. కారుచప్పుడువిని గేటువంక దృష్టిని నిలిపాడు.

కారులోనుంచి దిగిన సంధ్య ఆ యింటిని బాగా పరికించి చూసింది. తను చూసిన ఇల్లే ఆ చెట్లూ ప్రహరీగోడ వాకిటిమెట్లూ ఎప్పుడో చూసినట్లే ఉన్నాయి. వాటినన్నింటినీ గుర్తుపట్టిన చిహ్నాలు ఆమె ముఖంలో కనబడ్డాయి. వాటిని గమనించిన రాంబాబు ముఖంలో చిరునవ్వులు చిందాయి.

ఆమె అటూ ఇటూ చూసి ఔట్‌హవుస్‌లోకి తొంగిచూసింది. కోటయ్యా గదిలో ఒక మూలకు పడుకుని ఉన్నాడు. అతడిప్పుడు పనిచేయటం లేదు. మరునాడు ఊరికి వెళ్ళాలని నిశ్చయించుకున్నాడు.

సంధ్య అతడిని బైటికి రమ్మని వెర్రికేక పెట్టింది.

తలగుడ్డ చుట్టుకుంటూ కోటయ్య బైటికి వచ్చాడు. ఆమెను చూడగానే అతడి గుండె గుబగుబలాడింది.

సంధ్య అతడిని బాగా పరకాయించి చూసి "నీకానాడు నా బాబును రెండు వేల రూపాయలతో ఇచ్చాను. నా బాబును నాకిచ్చెయ్యి" అరిచింది గట్టిగా.

"అయ్యగారికి అప్పగించానమ్మా, చూసుకోండి. ఆరవవేలు, చెవివెనక పెద్ద పుట్టుమచ్చ" అన్నాడు చేతులు జోడిస్తూ.

వెంటనే రాంబాబు వచ్చి "నేనడిగినప్పుడు సరిగా ఎందుకు జవాబు చెప్పలేదు ? అయ్యగారికి రాగానే ఎందుకు ఒప్పచెప్పలేదు?" గద్దించాడు.

కోటయ్యకు నిజం చెప్పక తప్పలేదు. పిల్లవాడిని నేను పెంచుకుంటే ముసలితనానికి ఇంత కాచిపోస్తాడని ఆశపడ్డాను బాబయ్యా కాళ్ళమీద పడ్డాడు.

''నీవు చేసినపనికి జైలుకు పంపాల్సింది. కాని, మీ అయ్యగారు మంచివాడు కనుక బతికిపోయ్యావు పో'' రాంబాబు సంధ్యతో వెనక్కు తిరిగాడు.

మెల్లగా మెట్లెక్కుతూ ఇటూఅటూ చూసింది సంధ్య. వరండాలో నాలుగు కుర్చీలు వేసి ఉన్నాయి. ఒక దానిమీద తలవెంట్రుకలూ గడ్డం నెరిసిపోయిన శివరామ్‌ను చూస్తూ నిలబడిపోయింది.

శివరామ్ సంధ్యనే విస్మయంతో చూస్తున్నాడు.

"అట్లా చూస్తూ నిలబడిపోయారేం ? ఇతడు శివరామండీ, ఇలా కూర్చోండి. ఏమిటి అలా చూస్తావేం ? సంధ్యా అని పిలిచి పలకరించు" రాంబాబు శివరామ్ భుజంతట్టాడు.

"శివరామా ? కాదు. శివరామ్ ఎప్పుడూ ట్రిమ్‌గా డ్రెస్ చేసుకుంటాడు. స్మార్ట్‌గా ఉంటాడు. ఇలా జుట్టు నెరిసిపోలేదు అతడికి. గడ్డం పెంచటమంటే చాలా అసహ్యం."

"మీరు శివరామ్‌ను చూసి ఎంతకాలమయింది ? ఈ లోపల తలవెంట్రుకలు నెరసిపోవా ? విరక్తికొద్దీ అశ్రద్ధగా బట్టలు వేసుకుంటున్నాడు. గడ్డం పెంచాడు. అతడి పోలికలేమయినా మారిపోయాయా ? లేదు" అంటూ సంధ్యతో శివరామ్ తీసుకున్న ఫోటో తీసుకువచ్చి చూపించాడు.

బాగా చూసింది సంధ్య "పెళ్ళయిన రెండు నెలలకు ఈ ఫోటో తీయించుకున్నాము. చూడండి దీనిలో ఎలా ఉన్నాడో?" వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది సంధ్య.

శివరామ్ నిర్విణ్ణుడైపోయాడు. నోటినుంచి మాట రావటం లేదు.

రాంబాబు ఆశించిన ఫలితం ఇదికాదు. సంధ్యను ఆనాటికి హాస్పిటల్‌కు తీసుకుపోవటమే మంచిదనుకుసి ఆమెను టాక్సీలో తీసుకువెళ్ళి డాక్టర్లతో జరిగినదంతాచెప్పి అప్పగించాడు.

మరునాడంతా శివరామ్ దగ్గరకూర్చుని "ఓపికపట్టరా నాయనా. నే చెప్పి

నట్టు విని రేపు సాయంకాలంవరకూ సిద్ధంగా ఉండు, నేను టాక్సీతీసుకువస్తాను" ఊరడిస్తూనే ఉన్నాడు.

సాయంత్రం ఐదుగంటల వేళ సంధ్య తన గదిలో కూర్చుని నర్సుచేత తల దువ్వించుకుంటున్నది. ఆమెను కుదురుగా కూర్చోబెట్టి తలదువ్వటానికి రెండు గంటలు పట్టింది నర్సుకు.

అంతలో ఆ గదిలోకి ఒక యువకుడు ఆధునిక వేషధారణలోనూ, పన్నెండు పదమూడేళ్ళ పిల్లవాడు మరింత ఆకర్షణీయమైనవేషంలో నిగనిగలాడే కాళ్ళ షూస్‌తో అడుగుపెట్టాడు.

సంధ్య వాళ్ళనుచూసి దిగ్గునలేచి నిలబడ్డది.

"సంధ్యా, నేను శివరామ్‌ను, వీడు మనబ్బాయి, చూడు. ఎలా వున్నాడో" సంధ్యను మంచమ్మీద కూర్చోబెట్టి తనూ కూర్చుని పిల్లవాడిని దగ్గరగా ఆమె ఎదుట నిలబెట్టాడు.

సంధ్య ఆలోచిస్తున్నట్టు కనబడ్డది. ఏదో జ్ఞాపకం తెచ్చుకోవటానికి నొసలు చిట్లించింది.

"సంధ్యా, నీవిక్కడున్నావేమిటి? మాసినచీరె కట్టుకున్నావెందుకు ? ఎన్నాళ్ళయింది ఇక్కడికివచ్చి ?" అనునయంగా భుజమ్మీద చెయ్యివేశాడు శివరామ్.

ఆ చేతిమీద తన చెయ్యివేస్తూ "నన్నిక్కడ నానా బాధలు పెడుతున్నారు. ఏదో తిండిపెడతారు. నా సంగతి ఎవరూ పట్టించుకోరు. అడిగినది ఇవ్వరు" ఏడుస్తూ అతడిని అంటుకుపోయింది.

"అయితే మనింటికి పోదాంరా. ముందు మన బాబును చూడు ఎంత పెద్ద వాడయ్యాడో ? వీడిని నీ దగ్గర కూర్చోబెట్టుకో పలకరించు.''

"వీడు, వీడు, మన బాబా? నా బాబును ఎన్నాళ్ళనుంచో చూడాలనుకుంటున్నాను. ఎవరూ చూపించరు శివరామ్. ఈ మాటచెప్పు ? నీవు వస్తానని రాలేదేం? వస్తే బాబును చూపిద్దామనుకున్నాను, నీవు రాలేదు. ఎవరికో ఇచ్చేశాను. నీకెక్కడ దొరికాడు ? బాబూ బాబూ నాన్నరా నాన్న!! అంటూ పిల్లవాడిని గుండెకు హత్తుకుంది."

"సంధ్యా మనింటికి పోదాంరా. వీడూ నీవూ నేనూ అక్కడుందాము. నీ బట్టలు సర్దుకో, లే."

"నాకు బట్టలు లేవు, వాళ్ళు మంచిబట్టలివ్వరు. కొనిస్తావా మంచి చీరెలు?" చిన్నపిల్లలా అడిగింది.

ఆమె మాటలకు శివరామ్‌కు మతిపోయినట్లవుతోంది. అంతకు ముందే రాంబాబు, ముందు ముందు ఎదుర్కోవాల్సిన అంశాలను చెప్పి ఉంచటం చేత నిగ్రహించుకుంటున్నాడు.

అంతకుముందు నర్సు వేసిన జడను విప్పేసి శివరామ్‌కంటె ముందుగా గడపదాటింది సంధ్య.

"అయ్యో సంధ్యా, మన బాబు ! వాడులేకుండా ఇంటికి ఎలా వెళతాం ? వాడి చెయ్యిపట్టుకో" బాబు చేతిని ఆమె చేతిలో పెట్టి వాళ్ళ వెనక నడిచాడు శివరామ్.

కారు కదిలేవరకూ వరండాలో నిలబడి, నర్సులకూ ఆయాలకూ ఇనామ్ లిచ్చి డాక్టరుబిల్లు చెల్లించి తన యింటికి వెళ్ళిపోయాడు రాంబాబు.

నాలుగు నెలలయిన తరువాత వచ్చిన రాంబాబును చూసి "మీరీ మధ్య రావటంలేదేం? మా అబ్బాయిని చూశారా ? బాగా చదువుతున్నాడు. మేమిద్దరం కలిసి ఒక స్కూలు పెట్టాలనుకుంటున్నాము. మా బాబుతోపాటు పదిమంది చదువుకుంటారు. నేను నాకొచ్చిన సంగీతం మా బాబుకు నేర్పుతున్నాను. గ్రహింపుశక్తి ఉండటంచేత బాగా నేర్చుకుంటున్నాడు. బాబూ, ఒకపాట పాడరా. వీరు వింటారు" అంటూ సాదరంగా రాంబాబును ఆహ్వానించింది. కాఫీకప్పు చేత పట్టుకుని శివరామ్‌తో మళ్ళీ అక్కడికి వచ్చింది.

"ఏమండోయ్, మీతో ఒక ముఖ్యమైన విషయం చెప్పాలి. మేమిద్దరం నిరుద్యోగులం. మా ఉద్యోగాలు పోయాయి" అంటూ తేలికగా చెప్పింది.

ఆమెను ఒక్క నిమిషమయినా వదిలిపెట్టకుండా వెంబడే ఉండమని రాంబాబు చేసిన హెచ్చరిక ననుసరించి శివరామ్ అన్నాడు. "అవును రాంబాబు స్కూల్ పెట్టి నడిపితే సంధ్య ఎప్పుడూ నా దృష్టిని దాటిపోదు. అదీగాక, ఏం ఉద్యోగాలు అవి? తల అమ్ముకున్న ఉద్యోగాలు గాని ?"

"అవునండీ! మాకిద్దరికీ ఇది నచ్చింది. మనం స్వతంత్రంగా బతకచ్చు" అన్నది సంధ్య శివరామ్ పక్కన నిలబడి.

బాబు వాళ్ళిద్దరిమధ్య నిలబడి ఉన్నాడు.

రాంబాబు ఆ దృశ్యమే చిరస్థాయి కావాలని కాంక్షిస్తూ "అబ్బాయికి మంచి పేరుపెట్టి రేపు నాకు చెప్పండి'' అంటూ లేచాడు.

ఆ మరునాడు రాంబాబు వచ్చేసరికి శివరామ్ గాభరాగా ఇల్లంతా తిరుగుతున్నాడు. రాంబాబు శివరామ్‌ను చూడగానే సంధ్య ఏదో చేసేఉంటుందని ఊహించాడు. పలకరించకుండా నిలబడ్డాడు.

"చూశావురా, నీవు చెప్పినట్టుగానే సంధ్య వెంట వెంట తిరుగుతూ వీధి వాకిలికీ పెరటివాకిలికి తాళాలు వేస్తున్నాను రాత్రిళ్ళు. రెండు రోజులనుంచీ మామూలు మనిషయిందికదా అనుకుని తాళాలు వెయ్యలేదు ఏరాత్రివేళ వెళ్ళిందో గాని నా జేబులోఉన్న ఏభయి రూపాయలు తీసుకుని తలుపులు తెరిచి వెళ్ళిపోయింది. నేను పొద్దున లేచిచూస్తే కనబడలేదు. ఇక్కడ ఎవరిని అడగను? అక్కడికి నౌకర్ని పంపించాను చూడమని. మనిషి బాగుపడిందని సంతోషపడినంతసేపు పట్టలేదు'' చిన్నబోయిన ముఖంతో కుర్చీలో కూలబడ్డాడు శివరామ్.

"అబ్బాయేడీ ?"

''ఇంకా నిద్ర లేవలేదు"

"లేచినప్పుడు పాలు టిఫిన్ ఇవ్వమని నౌకరుకు చెప్పి ఇల్లుతాళం వేసి నాతోరా చూద్దాం'' శివరామ్‌ను తన స్కూటర్‌మీద మందులషాపుల దగ్గరికి తీసుకెళ్ళాడు రాంబాబు.

ఆడవాళ్ళెవరూ మందులు కొనటానికిరాలేదని చెప్పారు. ఆ ప్రాంతంలో సందులన్నీ తిరిగారు. మురికిపేటకు పోయేదారిలో ఒక పిల్లవాడు కనబడ్డాడు.

రాంబాబు వెంటనే స్కూటర్‌దిగి ఆ పిల్లవాడిని పిలిచి "ఎక్కడి నుంచి పరుగెత్తుకుంటూ వస్తున్నావు ? నీ ముఖంలో ఆ భయమేమిటి ?'' రెండు చేతులూ పట్టుకుని చెంపమీద వేశాడు

కొంతసేపు మొరాయించి, ఏడుస్తూ చివరకు చెప్పాడు. అతడు మందుల దుకాణంలో ఊడ్చేవాడట. సంధ్యను వర్ణించి "ఆమె ఒక మందు ఇవ్వమని నాకు

రెండురూపాయలు కూడా ఇచ్చింది. ఈ మందులు కావాలని చాలామంది చాటుగా వచ్చి అడుగుతారు. వాళ్ళకోసం కొన్ని నా దగ్గర ఉంచుకుంటాను. ఈ అమ్మ నా దగ్గర నాలుగయిదు కొన్నది. ఇవాళ రెండుకొన్నది" అన్నాడు రాంబాబునుచూసి భయపడుతూ.

"ఆమె ఎటువెళ్ళిందో తెలుసా? చెబితే నీకు రూపాయిస్తాను'' ఆశ పెట్టాడు రాంబాబు.

"ఆ వీధివెంట వెళ్ళింది. ఆమె దగ్గర ఒక సూదిఉంది. దాంట్లో ఈ మందు ఎక్కించి ఎవరిచేతయినా గుచ్చించుకుంటుంది."

ఆ వీధిలోకివచ్చి కలుసుకునే సందుచివర గోడకానుకుని కళ్ళు మూసుకుని ఉంది సంధ్య.

పిలిస్తే పలికేస్థితిలో లేదు సంధ్య.

శివరామ్‌కు ధైర్యం చెప్పుతూ వచ్చిన రాంబాబుకే ధైర్యం దిగజారిపో యింది.

"ఇంక ఈమెను మనం కాపాడలేము" సన్నగా గొణిగాడు రాంబాబు.

ఒక ఆటో తీసుకువచ్చి ఇద్దరూ పట్టుకుని ఆమెను ఎక్కించారు. శివరామ్ ఆమెను గట్టిగా పట్టుకుని కూర్చున్నాడు. ఆటో వెళుతుంటే రాంబాబు, "ఈమె ఇక ఇంతే. బ్రతుకు నాశనంచేసుకుంది. శివరామ్ జీవితంలో మిగిలింది ఆ పిల్ల వాడు. ఒక నిండు సంసారంలో, పండువంటి కాపరంలో. మందులు జొరబడి నాశనంచేశాయి" శివరామ్ మీద విరుచుకుపడ్డసమస్య తనమీద పడినట్లే విలవిల్లాడి పోయాడు రాంబాబు.

❋❋